

„Őrizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy elveszenek végleg,
s ezáltal is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő.”

Cato

Válogatás a „**Fehérpartok**” **alján** címmel készülő
helytörténeti kiadványból.

(szerkeszti: Heinrich Pál)

A balatoni csata

(részlet)

Előzmények:

1944. december 26-án estére a 3. és 2. Ukrán Frontok végrehajtották a szovjet főparancsnokság 1944. december 12-i parancsát: befejezték az ellenség budapesti csoportosításának – a német IX. SS-hegyi és magyar I. gyaloghadtesteknek – körülzárását.

Az 1944. december 16-án az Ardenneknben sikeresen kibontakozó „Wacht am Rhein” német ellentámadás időlegesen stabilizálta a nyugat-európai arcvonalat. A szovjet hadászati főerők augusztus óta változatlanul védelemben voltak a Visztula mentén. A legfelső német katonai vezetés ezért úgy vélte, hogy megszilárdíthatja az 1944 november – decemberi szovjet támadás által szétzilált Graz – Bécs – Budapest hadászati előterepet is, ami a Birodalom DK-i határait biztosította. Ennek viszont előfeltétele volt a Margitvonal Balaton és Duna közti balszárnyának visszafoglalása és a körülzárt budapesti csoportosításának felmentése. A szárazföldi Haderők Főparancsnoksága (OKH) december 22-24-én kidolgozta ennek hadműveleti terveit.

Az ellencsapás irányának kérdése azonban még mindig vita tárgya volt. Két elképzelés alakult ki. A „déli megoldás” a Balaton és Várpalota vonalról – Székesfehérváron és a Velencei-tó déli partvidékén átindított támadást javasolta, azzal az indokkal, hogy itt a terep alkalmasabb nagyobb páncéloserők bevetésére. Gátló körülmény volt, hogy itt a szárnyak nyitottak voltak, s ez nagyobb erők bevetését kívánta meg. Az „északi megoldás” az Esztergom – Bicske – Budapest irányt javasolta, azzal az indoklással, hogy így a bal szárnyat a Duna fedezte volna, s a rövidebb útvonalak kevesebb időt és üzemanyagot igényeltek.

1944. december 30-án Eszterházán (Fertőd) tartott tárgyalás végére az „északi megoldás” lett elfogadva. Az OKH engedélyét követően a „Dél” Hadseregcsoporthat parancsnoksága azonnal kiadta utasításait a „Konrad” fedőnevű felmentési kísérlet végrehajtására.

A „Konrad-I.” felmentési kísérlet (1945 január 1-12.) és a „Konrad-II.” fedőnevű kíségető csapás és felmentési kísérlet (1945 január 7-12.) – a jelentős katonai erők bevetése ellenére – a szovjet csapatok szívós védekezése következtében kudarcba fulladt.

A „Konrad-III.” fedőnevű ellencsapás előkészületei (1945. január 12-17-ig)

1945. január 12-re a legfelsőbb német katonai vezetés is felismerte, hogy a budapesti erők felmentését szolgáló „északi megoldás” mindkét irányban végleg elakadt. Nyilvánvalóvá vált, hogy a körülzárt budapesti erők felmentéséhez és az 1944. december 20. előtti hadműveleti helyzet visszaállításához csak nagy erők bevetésével van remény. Ezeket a nagy erőket azonban már csak új irányba lehetett ütköztetbe vetni. Január 12-én este – annak ellenére, hogy a reggeli órákban a Visztula arcvonalszakaszon megindult a szovjet főerőknek, az 1. Belorusz és 1. Ukrán Front támadása Berlin általános irányba – Hitler döntött a Budapest felmentésében kialakult vitában. Megparancsolta az OKH-nak, hogy 22 órakor a „Balck” hadműveleti csoport parancsnoksága azonnal állítsa le a „Konrad-I.” és a „Konrad-II.” felmentési kísérleteket, valamint a „Philipp” és „Wiking” vállalkozásokat. Ugyanakkor azonnal kezdjék meg az erők átcsoportosítását az új felmentési kísérlet, a „déli megoldás” sávjába.

Január 13-án délután a legfelső német katonai vezetés már ismertette a „Dél” Hadseregcsoporthat törzsével az új „Konrad-III.” fedőnevű, felmentési kísérlet hadműveleti terveit.

A terv szerint a Csór és Balatonakarattya közti 25 km-es sávban (A tervezett főcsapás kiinduló pontja), az 1. páncélos hadosztály szakaszán összpontosítják a Pilisből átcsoportosított 5. SS „Wiking” és a 3. SS „Totenkopf” páncélos hadosztályokat. A IV. SS páncélos hadtestnek rendelik alá a már itt harcoló német 1. páncélos hadosztályt, valamint a „Breith” páncélos hadtestcsoporttól átadott 4. lovasdandárt és a 3. páncélos hadosztályt. A páncélos hadtestnek rendelték még alá a Balatontól ÉNy-ra védő magyar 25. gyaloghadosztályt, az 509. „Tigris” és 24/I. „Panther” harcokcsi – és 303. rohamlövegosztályokat, a 19. népi sorozatvetődandárt és a 351. lángszórós harcokciszázadot.

A közel 560 páncélost, 1200 löveget és aknavetőt számláló csoportosításhoz (arcvonalkilométerenként kb. 50 db csősűrűséget sikerült biztosítaniuk) nagy reményeket fűzött a fasiszta hadvezetés. Az erők gyors koncentrálása mellett a meglepetést tartották még igen fontos tényezőnek.

A német „Konrad-III.” fedőnevű felmentési kísérlet eseményei Veszprém és Fejér megye területén 1945. január 18-tól 26-ig. (részlet)

1945. január 18-án német „Balck” hadműveleti csoport megindította a „Konrad-III.” fedőnevű felmentési kísérletet a tervezett három fokozatban.

Elsőnek a kíségető (megtévesztő) csapás indult meg. Január 18-án 04 óra 30 perckor a német „Breith” páncélos hadtestcsoportnak alárendelt 23. páncélos hadosztály Székesfehérvártól É-ra és ÉNy-ra – a Máriamajor és Sárkeresztes között – összpontosított tüzérsége zavarótűzet indított. Hajnali 5 órától a tüzérségi zavarótűz félórás pergőtűzzé fokozódott. Ezt követően megindult a német támadás a szovjet csapatok fővédőöve ellen. A főcsapás a Gyulamajor – Imremajor közti 13 km-es szakaszon védő szovjet 21.

gárda-lövészhadtest 41. gárda-lövész és 84. lövész-hadosztályainak védelmére zúdult.

Ezt követően 06 óra 45 perckor a páncélos-hadosztály páncéloscsoportja, a „Kujacinsky” páncéloscsoport 14 db harckocsija – melyet megerősítették a 130/1. és 503. nehézharckocsi – osztályokból szervezett „Feldherrnhalle” páncéloscsoport 8 db P-VI. „Tigris” és P-VI/II. „Tigris-II.” nehéz harckocsijával, valamint a 351. lángszórós harckocsiszázad négy páncélosával – Sárkeresztes felől tört előre DK – D-i irányba.

(A német hadsereg részére 1945 márciusáig összesen 484 db P-VI/II. „Tigris-II.” nehéz harckocsi került átadásra.

Amint a legvártott példányok szerény mennyisége is mutatja a „harcmez.k réme” a Királytigris harckocsi ritka jelenség volt a csatamez.n, így nemigen gyakorolható jelent.s hatást a harcok végs. kimenetelére – az egyedi összecsapásokban azonban oly rettegett hírnévre tett szert, hogy a szövetségesek gyorsan megtanulták el.djénél is jobban tisztelni a hatalmas fenevadat.

A közel 70 tonnás, hatalmas torkolati sebesség, 88 milliméteres löveggel és az igen er.s páncélzattal ellátott „Királytigris” a hagyományos tüzérségi fegyverek és az ellenséges harckocsik számára szinte megsemmisíthetetlen ellenfél volt.) a szerk.

A főcsapásmérő csoportosítás – a Csőr és Balatonakarattya között felvonuló IV. SS – páncélos-hadtest négy páncélos – és egy gyalogshadosztályának tüzérsége (mintegy 1200 db löveg és aknavető) ugyancsak január 18-án 04 óra 30 perctől kezdte meg

tevékenységét. Harmincperces zavarótűz után, 05 órától félórás pergőtűzet zúdított a Gusztuspuszta, Ósi és Balatonakarattya – Gáspártelep közti 30 km-es vonalon védő szovjet 135. lövész-hadosztály alárendeltségében levő 252. lövész-hadosztály három és a 69. gárdalövész-hadosztály egy lövészezredének, valamint az I. gárda megerősített körlet csapatainak védelmére. A tüzérségi előkészítés után megindult a IV. SS-páncélos-hadtest támadása mintegy 560 harckocsival és rohamlöveggel. A támadó németek arcvonal-kilométerenként 16-18-as, de helyenként 30-as, sőt egyes szakaszokon 80-90-es harckocsi – és rohamlövég-sűrűséget alakítottak ki.

A német főcsapásmérő erő jobbszárnyán az 5. SS „Wiking” páncélos hadosztály csapatai Csajág körzetéből törtek előre Balatonfőkajár irányába. A szovjet csapatok elhárító tüze és az aknamezők miatt, csak délelőtt 10 óra után tudták a németek harcba vetni az 5. SS harckocsiezredet.

Déli 12 óra körül a szovjet I. gárda megerősített körlet csapatai, elkeseredett harcok és súlyos veszteségek után kiűrtették Balatonfőkajárt és Lepsény irányába vonultak vissza. Az 5. SS „Wiking” páncélos hadosztály tíz zászlóalja a Füle és Lepsény közti 7 km-es sávban tört előre keleti irányba, s 14-15 óra között Csősz és Káloz vonalon elérték a Malom- és Sárvíz-csatornákat.

Délután 14-15 óra között a német IV. SS páncélos hadtest főcsapásmérő erői 20 km szélességben és 15-30 km-es mélységben ékelődtek be a szovjet 4. gárdahadsereg első és második védelmi övezetébe.

A IV. SS páncélos hadtest jobbszárnyon a német 39. páncélos utász – zászlóalj csak délelőtt 10 órára tudott átjárókat nyitni a Balatonfőkajár és Balatonakarattya – Gáspár-telep között kiépített négyszeres szovjet aknamezőn és villanyárammal telített drótakadályokon.

A szovjet aknamezők előtt harcrendbe szétbontakozott német csapatokat reggel 08 órától kezdve egymást követő hullámokban támadták a szovjet csatarepülőgép kötelékek. Különösen súlyos légitámadások értek a felvonuló német csapatokkal zsúfolt Csajág községet.

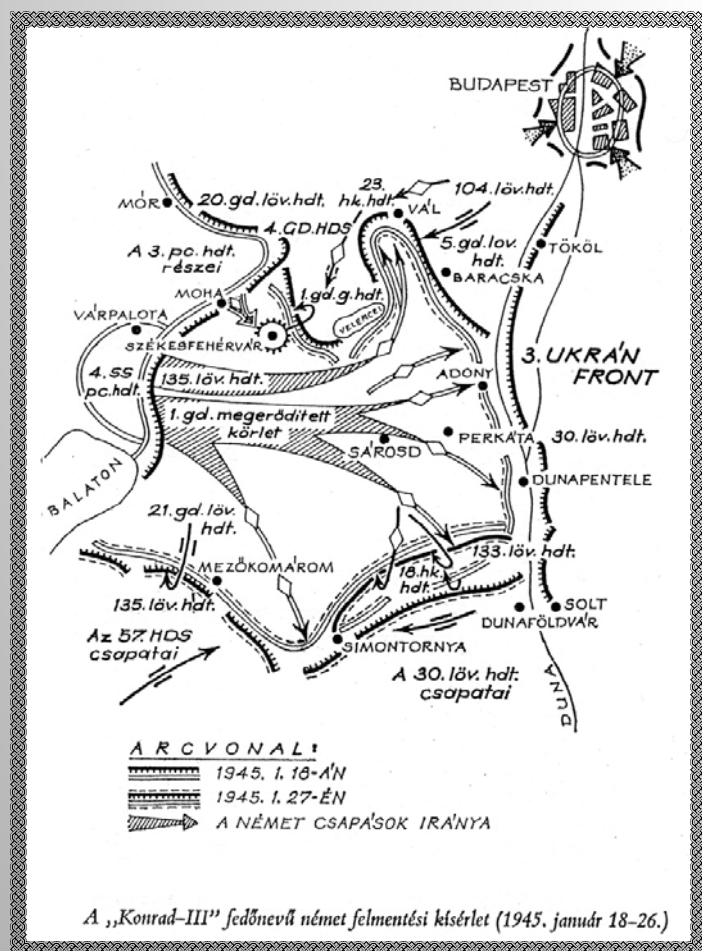
Délelőtt 10 óra 30 perckor megindult a német támadás. Az első lépcsőben a 6/I. harckocsi-osztály 14 db P-V. „Párduc” páncélosa, a 3. páncélgránátos ezred és a „páncélos felderítő csoport” tört előre.

Mintegy tíz órás elkeseredett harc után, déli 13 órára a német 3. páncélos hadosztály Lepsény körzetében áttörte a szovjet megerősített körlet védelmét. A német csapatok Lepsény körzetéből két irányban bontakozva szét, folytatták előnyomulásukat.

Folytatás következik...

Forrás:

Veress D. Csaba
A balatoni csata

Balaton-Aligáról!

Ha a lepsényi állomás után először pillantjuk meg a regényes hasadékok közt előtűnő Balaton vztükkrét és a személy- vagy fürdővonatokról a kirándulók tömege száll le a Balaton-Aliga állomásnál, szinte akaratlanul kérdezzük, vajjon mi van itt és hova megy ez a nagy embersereg? Míg azután a magas töltés túlsó felén két magas árbocon lengő nemzeti zászló hirdeti, hogy ez a közel jövő új fürdője: Balaton-Aliga.

A fürdő most még csak a kezdetnél tart, de már is sejteni lehet, hogy néhány év leforgása alatt a Balaton egyik legkeresettebb pontja lesz. Különösen akkor, ha nem követi a hirtelen felkapott többi balatonparti fürdőhelyek példáját, hol a nyaraló- és fürdőző vendégek kifosztása a főelv. Balaton-Aligán jelenleg még csak egy csinos vendéglő áll a kiránduló közönség rendelkezésére, hol igazán olcsó kitűnő étkeket és italokat lehet kapni, ezenkívül a 30 kabinból álló fürdőház, mely 30 fillér lefizetése mellett használható. A Balaton talaja talán itt a leghomokosabb és legbársonyosabb az egész Balaton-mentén, mert az összes koncentrált hullámveréseket kapja.

A most megnyílt fürdőhely egyik legnagyobb előnye a több ponton kínákozó forrásvíz. A vendéglő verandáján ülve szemünk minduntalan a pár lépsényire, egy kútból folyvást ömlő Emília-forrásra téved, melynek oszlopán egyszersmind megpillanthatjuk a fürdőhely legelső rendszabályát, t. i. az elzáró csapot ne tessék forgatni. Mert az Emília-forrás a lejárattal melletti szirtek egyikéből fakad és vízvezetékét képez, sőt a vendéglő összes italait egy hűtőkészülékben nem jéghidegen, de a legkellemesebb frissességben tartja.

Ismételjük, hogy a fürdőhely még csak a kezdetnél tart; de már is – különösen ünnepnapok délutánjain – oly látogatott, hogy a kocsik százai vonulnak le a lejárón és hat-hétszáz ember élvezi a magyar tenger üdítő fürdőjét.

Balaton-Aliga kétségtelen előnye az is, hogy Budapest és Székesfehérvárról érkezve a legközelebbi pont a Balatonhoz, kitűnően alkalmas hely egy fürdőtelep létesítésére, mégpedig nem fényűzési, hanem egyszerű, otthonias keretben. Hisszük, hogy ez így is lesz!

Szinte kár, hogy az állomási épület nem a pályavonal innenső felére épült, mert így csak némi kerülővel juthatunk a lejáróhoz. Az pedig már nemcsak kár, de valósággal hiba is, hogy a DV a menettérti jegyek árát városunkból igen magasra szabta, holott a fürdőhelyekre nézve nem a zóna-tarifát kellene irányadóul elfogadni, hanem kivételes árszabást alkotni. Így városunkból Balaton-Aligára a menettérti jegyért a II-ik osztályon untig elég lenne a mostani 2 korona 80 fillér helyett 1 korona 60 fillér. Ezenkívül a menetrend is oly beosztású, mely hétköznap arra kényszeríti a kirándulókat, hogy a d.u. egynegyed 6 órakor induló vonaton térjenek vissza városunkba, holott voltaképpen ezen időpontban a legkellemesebb a Balatonban való

Balaton-Aligára!

Dacára, a Déli Vasút hiányos és kedvezőtlen menetrendjének, a túl drága menettérti jegyeknek, melyekkel a Balaton-Aligára való kirándulás megnehezített, mégis városunk közönsége oly hatalmas rajokban keresi fel e romantikus fekvésű és a fejlődés kezdetén lévő fürdőhelyet, hogy szinte öröm szemlélni. A fürdőhely tudvalevőleg Tóth Ede balatonfőkajári földbirtokos tulajdonát képezi, ki egy teljes kényelemmel felszerelt szállodát építtetett Balatonaligán, elnevezve azt az akarattjai Rákóczi után (honnét öt vármegyébe lehet látni) Rákóczi szállodának.

A négy verandás erkéllyel bíró emeletes szállodában (mely Hübner Jenő budapesti műépítész terve szerint épült) mintegy 60 vendég nyerhet elhelyezést. A szobák pazar, igazán finom és e mellett rendkívül, szolid kivitelű bútorzata Nyári Gábor helybeli épület és műasztalos műhelyében készült. A szálloda körül levő kis parkírozás mestere a siófoki fürdőtelep főkertésze.

A verandás vendéglő tulajdonosa Novák Jenőnek jó konyhája és kitűnő minőségű bora már kezdettől fogva megnyerték az általános dicséretet e mellett az árak is – a többi balatonmelléki fürdőtelepekhez képest – mérsékelteknek mondható.

Az új fürdőtelep megbecsülhetetlen előnye a pompás forrásvíz. Egyenlőre csak két forrás van igénybe véve: az egyik az Emília forrás, mely a vendéglő szűkségletét látja el és a vendéglő előtti vezetékéből folyton ontja a friss, üde vizet, a másik forrás pedig a szálloda és a park vízvezetékét képezi.

A fürdőzők kényelmére pedig 52 fürdőfülke szolgál, ami azonban már eddig is szerfölött kevésnek bizonyult és – mint értesülünk – a jövő fürdőszézonra lényegesen meg fog szaporíttatni. A forgalomról némi fogalmat nyújthat az a körülmény, hogy például folyó hó 10-én, vasárnap, az egész nap folyamán 874 fürdőjegy fogyott el. A bársonypuha homoktalaj, a hullámverés, a fürdőzés kellemei Balaton-Aligán élvezhetők igazán, hol nincs semmiféle divatos flanelolás, hanem patriarhális együttlétben szórakoznak a fürdővendégek.

Forrás:

Székesfehérvári Hírlap, 1904. július 13.

fürdés. Mindenesetre elvárható lenne, hogy a DV vezetősége ne zárkózzék el oly mereven a közönség óhaja elől és ne igyekezzék az összes balatonparti fürdők közül egyedül és kizárólag Siófok érdekeit dédelgetni!

Forrás:

Székesfehérvári Hírlap, 1902. augusztus 2.

Búcsú

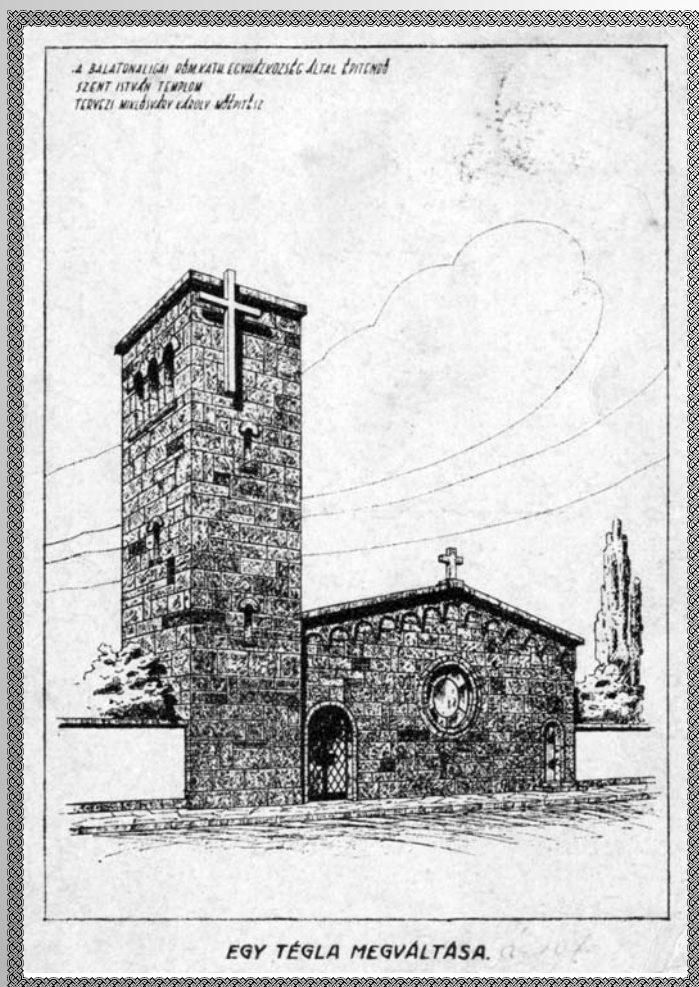
Balatonfő-kajári levelezőnkől vesszük a következő sorokat: Ritka szép ünnepély folyt le múlt kedden községünkben. Ugyanis a római katolikus templomot nagyméltóságú Zichy Livia grófnő egészen újra restauráltatta. Új kórust csináltatott s a közadakozásból vásárolt harmónium árához is igen tekintélyes összeggel járult. Az egyházi szertartást főtisztelendő Doby Vince lepcsényi plébános végezte. Az isteni tisztelet alatt Hennel Károly világosi kasznár és Édes János helybeli kántortanító játszottak fölváltva az új hangszeren, mely 13 hangváltóval bír, s Eder A. Gyula budapesti gyáros készítménye: ára 200 Forint, hangja igen kellemes.

Offertórium alatt Édes János tanító, Weiss: „Ave Máriáját” szóló énekelte, a kedves melódiát Hennel világosi kasznár kísérte. A templom a szorongásig megtelt, sőt még a templomot környező parkban is jutott közönség. Az ünnep emelését a községi előljáróság is sietett előmozdítani, amennyiben a községházára nemzeti zászlót tűzetett ki. Dicséret, elismerés illeti még Novák Jenő iskolagondnokot: ki a harmóniumra gyűjtött, fáradságot nem ismerő buzgalommal. A templomi ünnepet búcsúi mulatság követte.

Forrás:

Balatonvidék,

1897. szeptember 26.

A Veszprém megyei Tanítók Háza

A Veszprémvármegyei Tanítók Háza létesítése céljából megindított mozgalom eddigi eredményét a következőkben ismertetjük:

Az alapítvány jellegével bíró 100 P-ös adomány lefizetésére eddig a következők vállaltak kötelezettséget:

Schandl Teréz Balatonvilágos-pusztá
Szalmási Sándor Gamásza-pusztá
Bartalis Béla Balatonfőkajár
Somogyi Lajos Alsótekeres-pusztá
stb.

Iskolánként vállalt évi hozzájárulások:

Gamásza-pusztá uradalom 45P/év
Balatonvilágos-pusztá -
Balatonfőkajár -
stb.

A tanügyi kiállításra ez ideig a következő iskolák illetve tanítók jelentették be részvételüket:

Balatonvilágos-pusztá: (állami)

Schandl Teréz tanítónő egyéni munkája: egy faliszőnyeg és egyéb (öt-hat darab)

Gyermekek részéről: rajz

Gamásza-pusztá: (római katolikus)

Szalmási Sándor tanító részéről több apró fadaragás és ebédlőszekrény.

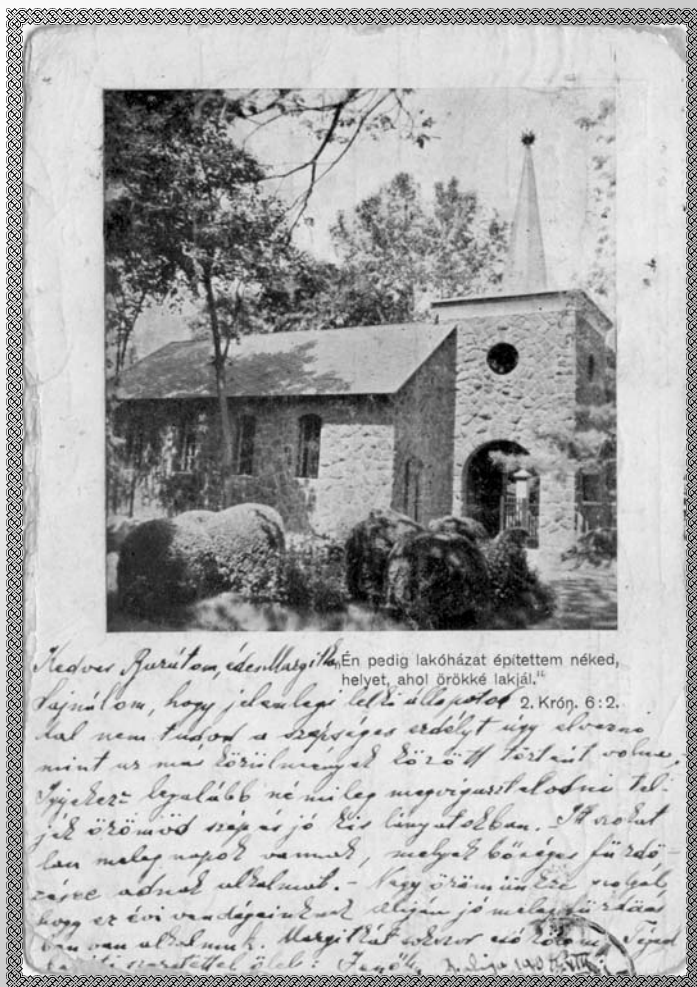
Balatonfőkajár: (református) Székely Lajos tanító részéről: irodalmi munkái; értekezés, 2 darab női kézimunka (felesége); gyermekek részéről: rajz, papírmunkák.

stb.

Forrás:

Veszprémmegyei Népoktatás,

1929. október 31.

A tervezett balatonaligai római katolikus templom

A balatonaligai református templom